

AMAN NAZAR DEĞMESİN!*

İlkin SÖZER

“Dilimiz kimliğimizdir, dilimizin yozlaşması benliğimizi kaybetmemiz demektir, bir toplumu bölmek için kendi dillerini unutmalarını sağlamanız yeterli olacaktır.” cümlesini ilkokuldan beri gerek öğretmenlerimiz gerek büyüklerimiz papağan gibi tekrar yineleyip durdular. Biz de karşılına geçip en uysal ve sevimli yüzümüzü takındık, söylediklerine kafa salladık. “Dilimiz kültürümüzdür, kimliğimizdir, yozlaşmasına izin vermememiz lazım gelir.” cümlelerini ezberledik. Birisi kalkıp “Türkçe elden gidiyor!” diye bağıracağı zaman, “Evet, bizce de elden gidiyor!” diye fikrimizi belirttik ama Türkçe yozlaşmaya devam etti. Sebebi basitti çünkü Türkçeyle ilgili yararlı bir tek bilgi bile öğrenmemiştik aslında, bize ezberletilenler buz dağının görünen yüzüydü yalnızca. Lafta kalıyordu Türkçe sevgimiz, uygulamaya geçirmiyorduk. Hâlâ şu yeni çıkan film çok “cool” idi; arkadaşlarımıza “bye bye” diyor; şaşırdığımızda “oha falan” oluyorduk.

Büyüklerimize sorduk sonra: Neden bize bu cümleleri ezberletmişlerdi, neden kimse Türkçenin asıl güzelliğini tanıtmak, öneminden bahsetmek istememişti? Ne yapsınlar canım, onlara da öyle öğretilmişti. Onlar da toplantılar “set ediyor”, “deadlinelar” yaklaştı mı panik yapıyor, şirketlere “CV” yolluyorlardı. Her kuşak; bir önceki kuşaktan şikâyet etti, bir sonraki kuşağın kendi akranlarından kötü olduğunu söyledi. “Aman canım biz de hata yapıyor olabiliriz ama aynı şey mi? Bu gençler de dilimize hiç sahip çıkmıyor, bizim zamanımızda böyle miydi?” deyip birer “milkshake” sipariş ettiler.

Diyeceğim o ki Türkçenin yozlaşması; sadece gençlerin değil, her yaşta insanın büyümesine neden olduğu bir sorundur. Bu sorunun çözülmesine

* “Dilimiz Kimliğimizdir” Makale ve Deneme Yarışması’nda deneme türünde Seçici Kurul Özel Ödülü almıştır.

yardımcı olmak, bilinçlenmek ve çevremizin bilinçlenmesini sağlamak ise bizim elimizdedir. O zaman şu soruyu sorarak başlayın bir Türkçe savaşçısı olarak yeni hayatınıza: Dilimiz neden kimliğimizdir?

Hayata gözlerimizi ilk açtığımızda tamamen savunmasız canlılarızdır. Tek yaptığımız iş ağlamaktır, hem de tüm gün! Acırız ve bunu annemize anlatmak için yapabildiğimiz tek şey ağlamaktır. Uykumuz gelince uyumak yerine ağlarız, bunu annemize anlatmak için daha iyi bir yol bilmeyiz. Canımız yanar, ağlarız; hastalanırız, ağlarız... Annemiz ise bizim ağlayışımızdan ne olup bittiğini veya ne istediğimizi anlayabilen olağanüstü bir varlıktır. Böylece iletişim konusundaki ilk deneyimimizi yaşamış oluruz.

İnsanın bir birey olarak ortaya çıkması ise iki üç yaş civarına denk gelir yani düzgün cümleler kurmaya başlayabildiğimiz döneme. Artık konuşarak ne hissettiğimizi anlatabiliriz ve hem ailemize hem de toplumun diğer bireylerine kendimizi daha açık bir şekilde ifade etmeye başlarız. Bu 'ortak dil' sayesinde olmaktadır. Şöyle düşünelim, mideniz bulanıyor ancak mide bulantısı hissini nasıl sözcüklere dökebileceğinizden bihabersiniz. Etrafınıza bu hissi nasıl tarif edebilirsiniz? İşte, kelime hazinemiz arttıkça kendimizi ifade etme yeteneğimiz de aynı ölçüde gelişir. Bu süreç aynı zamanda büyüme, gelişme ve olgunlaşma sürecimizdir.

Hayatımızın ilk yıllarında ana dilimizi etrafımızdan duyduklarımızı taklit ederek öğreniriz ama bu sırada sadece konuşmayı değil, ait olduğumuz toplumun kimliğini de öğrendiğimizi fark etmeyiz. Evet, toplumumuzun kimliğini de konuşmayla birlikte öğreniriz aslında çünkü dil; bir toplumun âdetlerinin, alışkanlıklarının, inançlarının kısaca kültür ve kimliğinin yansımasıdır. Örneğin siz daha önce bir İngilizin nazar boncuğu kullandığını ya da düğünden önce kına gecesi düzenlediğini gördünüz mü? Oysa biz; kim bilir kaç kez tanık olmuşuzdur büyüklerimizin "Aman nazar değmesin!" deyiş üç kez tahtaya vurduğuna, kim bilir kaç kez gidip türkü söylemişizdir kına gecelerinde!

Nazar ve kına gecesi kavramları bizim toplumsal kültürümüzün birer parçasıdır ve yüzyıllar boyu nesilden nesle aktarılarak günümüze kadar gelmişlerdir. Günlük hayatımızın bir parçası olan bu kavramlardan, örneğin kına gecesinden her bahsettiğimizde "Hani elimize mum alıp gelinin etrafında türkü söylüyoruz, ellerine kına yakıyoruz ya, o var bu akşam." dememiz mümkün olmadığından bu geleneğe "kına gecesi" adı verilmiştir ve böylece dilimizde kendine yer bulmuştur. Oysaki başka milletlerden insanlara "kına gecesi" deseniz ne anlayacağı belirsizdir. Bunun gibi pek çok gelenek,

kavram ve yemek ismi Türkçeye mahsustur ve başka milletlerin anlaması mümkün değildir, tıpkı farklı ülkelerin âdetleri ve inançları için buldukları kelimeleri bizim anlayamıyor olmamız gibi. Nedeni bu kavramların başka dillerde karşılıklarının olmamasıdır. “Ev” kelimesi için her dilde bir karşılık bulursunuz mesela ama “nazar” kelimesi için bulamazsınız.

Her ülke dilini kültürüyle, kültürünü diliyle besleyerek kendi içinde bambaşka bir dünya oluşturur ve bu, dünyanın en büyük zenginliklerinden- dir. Özellikle Türkiye gibi medeniyetlerin beşiği olarak anılan, yüzyıllar boyunca pek çok farklı uygarlığın doğuşuna ve çöküşüne tanık olmuş, kültür anlamında en zengin yerlerden biri olduğu inkâr edilemez bir coğrafyada yaşayan bizler; bu zenginliğin insan hayatını nasıl etkilediğini ilk elden tatmış kişileriz. Devam ettirdiğimiz gelenekler içerisinde Sümer kökenli olanı da var, Osmanlı kökenli olanı da. Daha önemlisi bu kavram, inanç ve geleneklerin hepsinin Türkçede bir karşılığı var.

Teknoloji ilerledikçe dünya âdeta küçüldü; koca metal kuşlarla dünyanın bir ucundan öbür ucuna göz açıp kapayıncaya kadar gidebiliyorsunuz artık. Eskiden birbirlerine daha kapalıydı kültürler. Şimdiyse bir ülkeyi ziyaret etmeden hakkında her şeyi öğrenebilirsiniz. Ne yerler ne içerler ne severler neye inanırlar, hepsi yalnızca bir tık uzağınızda. Tabii ki insan hayatını kolaylaştıran bir şey teknoloji; bilgiye kolayca ulaşmayı kim istemez? Ancak bazı eksi yanları olduğunu da göz ardı etmemek gerek. “Tüfek icat oldu, mertlik bozuldu” demişti Köroğlu ve kuşkusuz ki haklılık payı vardı teknoloji ile ilgili bu düşüncesinde. Evet, artık başka kültürler hakkında bilgi edinmek çok kolaydı ancak küreselleşme devam ettikçe ve dünya küçüldükçe bu kültürler birbirlerine dokunmaya başladılar.

İlk başlarda Çin’e seyahat etmeden şehrinizde Çin yemeği yiyebilmeniz gibi masum ve zararsız bir şekilde gerçekleşti kültür paylaşımı, ancak sonrasında güçlü devletlerin kendi kültürlerini diğer ülkelere dayatmasıyla devam etti. Tabii ki kimse eline silah alıp “Bundan böyle benim kültürümü benimseyeceksiniz!” demedi, çok daha sessiz ve derinden ilerledi ve de ilerlemeye devam ediyor bu işlem. Dizilerle, filmlerle özellikle genç kitle hedef alındı; her köşe başına hamburgerciler açıldı; düğün öncesi “bekârlığa veda” partisi, düğün sonrası “after party” yapıldı çünkü insanlar böylesinin daha havalı ve modern olduğunu düşünüyorlardı. Dünya sinemasının önde gelen karakterlerinin kına geceleri oluyordu ki sonuçta, bekârlığa veda partileri oluyordu!

İnsanların gözünün önündeki örnekler değişiyordu. Artık Batı'nın teknolojisini değil, kültürünü benimsemeye başlamıştık. Sadece biz değil tabii, pek çok ülke için bu durum geçerli. Tüm kültürlerin yavaşça tek bir kültüre dönüşmeye başladığını söyleyebiliriz ve bunun olmasına izin verirsek yok olan kavramlarımızdan arta kalan boşluğu neyle dolduracağız? Vatandaşları İngilizce kelimeler olmadan cümle kuramayan bir ülkeye dönüştüğümüzde kendimize hâlâ “Türkiye” diyebilir miyiz? Bizim “Türkiye” olmamızı sağlayan tüm kültür zenginliğimiz küreselleşme adı altında yok edildiğinde bunu söyleyebileceğimizi sanmıyorum. O vakit, başka bir devletin boyunduruğu altına girmiş ve yolunu kaybetmiş bir ülke olabiliriz ancak. Kimliğimizi kaybetmek bu demektir.

Bunun olmasına izin vermek elbette Türk insanına yakışmaz ve dilin neden bir ülke için bu kadar önemli olduğunu siz de sorguluyorsanız, şunu sorduğunuzu duyabiliyorum âdeta: “İyi, güzel söylüyorsun ama dilimize nasıl sahip çıkabiliriz?”

Basit gibi gözükse de sorulması gereken çok önemli bir sorudur bu. Öncelikle şunu söylememiz gerekir ki dil, canlı bir varlıktır. Kullanıldığı sürece yaşar, sürekli değişir, gelişir, sözlüklere yeni kelimeler eklenir ve kullanılan kelimeler sözlüklerden çıkarılır. İletişim çağında yaşıyoruz. Saniyeler içinde teknoloji değişebiliyor, her gün yeni akımlar ortaya çıkıyor ve anında dünyaya yayılıyor. Doğal olarak çıkan her yeni icat ya da akım için bir kelime bulmak gerekiyor. Ancak bu kelimeler Türkçeye çevrilmeden kullanılmaya başladığı zaman, zaten köken olarak diğer dillerden geçmiş kelimeleri bol bol bünyesinde bulunduran Türkçenin kelime haznesine yeni yabancı sözcükler katılıyor ve güncel olarak kullanılıyor. Bunu engellemek için, bir yenilik ortaya çıkar çıkmaz ona Türkçe bir karşılık bulup kullanılmasını teşvik etmemiz gerekir ki insanlar bu kelimeyi kabullenebilsin. Örneğin “bilgisayar” sözcüğü buna çok güzel bir örnek. Son zamanlarda yeni kelimeler bulabilmek için yapılan anketlere katılarak siz de Türkçeye katkıda bulunabilirsiniz mesela. Artık “selfie” yerine “öz çekim” “smoothie” yerine “karsanbaç” sözcüğü kullanılıyor. Ancak bu çalışmalarda mümkün olduğu kadar hızlı olunmalı çünkü bir kelime yaygın olarak kullanılmaya başladığında onun Türkçe karşılığını bulsanız bile insanların bunu kabullenmesi zor olabiliyor. Onun haricinde zaten Türkçe bir karşılığı olmasına rağmen yabancı kökenli karşılıkları daha yaygın olarak kullanılan sözcüklerin Türkçe kullanımını artırmak için bilinçlendirme çalışmaları yapılmalı, okullarda Türkçenin

özelliyle üstünde durulmalı ve topluma örnek olan dizi, film ve kitap gibi yapıtlarda Türkçenin kullanımına dikkat gösterilmelidir.

Evet, artık dilimizin neden kimliğimiz olduğunu biliyorsunuz ve bilinçli bir Türkçe savaşçısı olarak dilimizi düzgün kullanmak ve çevrenizi bilinçlendirmek görevini devraldınız. Unutmayın ki ne kadar çok insanın Türkçeyi düzgün kullanmasına neden olursanız, ne kadar çok insanın bilinçlenmesinde katkınız olursa Türkçenin ve Türkiye'nin geleceği o kadar parlak olacak, kültürümüzün zenginliğini korumaya yönelik siz de bir adım atmış olacaksınız.